

LYCEUM

Naptár – Kalendárium

Az eddigiekben is érintett keresztyén szabadság jogán az ember nemcsak él az időben, hanem cselekszik is vele, hiszen minden – az idő is – az övé: az emberé (1Korinthus 3, 22–23).

Kutatja a múltakat és a jövőket, s közben éli a maga sajátos jelenét. Az időben és az idővel való élésnek egyik megnyilvánulása az idő beosztása (1Mózes 1, 14), amit korok és helyek szerint sokféleképpen végzett és végez az ember. Ezt az időbeosztást nevezzük naptárnak, vagy amint a népnelvben még mindig hallható: „kalendáriumnak”.

A *kalendárium* (naptár) elnevezés egy görög szóból ered (káleó = hívok, kihívok, egybehívok). A régi rómaiaknál volt az a szokás – írja Bod Péter –, hogy... mikor feltámad a hold újsága (újhold)..., akkor a nép összehívott, s erről az összehívásról mondták a hónap első napját kalendának. Minden „kalendán”, azaz a hónap első napján a régi rómaiak felhívták az adósokat, hogy fizessék meg tartozásukat.

Azt a könyvet pedig, melybe a tartozásokat feljegyezték, kalendáriumnak mondták. Ennek a mintájára aztán kalendáriuma (jegyzéke) lehetett bárminek: adósságoknak, napok-

nak, embereknek, ünnepeknek stb. Így lett a kalendárium a napok és idők nyilvántartó jegyzéke, nap-tára, s így maradt fenn

nem ítéletes bűnügyi adósságukat törlesztő nyomorultak; megváltottak, akik megértették és tudják, hogy minden adósságuk, minden

resztyének és a nem-keresztyének mind a mai napig.

Nem feladatunk a naptár ismertetése, de szem előtt tartandó, hogy ehhez az úgynevezett *Julianus-naptárhoz* kapcsolódnak mindazok az ünnepek, amelyekre a következőkben rátérünk azért, hogy eszközük segítségével lépésről lépésre nyomon kísérhessük az Úr Jézus Krisztus megváltó művét, egyidejűleg megismerkedjünk azokkal a legfontosabb hitkérdésekkel, amelyek az állandó jelenben foglalkoztatják Krisztus követőit. Tehát az ismertetés nem önmagáért történik, vagyis az ünnepek naptári adatainak a közléséért, hanem hitismereteink gyarapításáért. Így aztán az ünnepekkel való foglalkozásban nincs semmi reformáció-ellenesség vagy épp evangélium-ellenesség.

Ellenkezőleg: a régiek ünnepeivel való foglalkozás tisztítja hívó gondolkodásunkat, és sok tekintetben megvilágítja egyházi szokásainkat, s hozzásegít az Ige iránti engedelmességhez: „Mindent megpróbáljatok, s ami jó, azt megtartsátok” (1Thessalonika 5, 21).

mindmáig. Erdemes arra is figyelni, hogy a már említett görög szóból (káleó) származik nemcsak a kalendárium hanem az *Eklézsia*, az Anyaszentegyház neve is (káleó = hívok; ekkáleó = kihívok). Az egyház, az *eklézsia* (így mondták nagyon helyesen és szépen Erdélyben a mi eleink, s helyenként napjainkban is így nevezik az egyházat) azoknak a közössége, akiket Isten megszólított és elhívott; kihívott a sokaságból, hogy az ő megváltottjai legyenek; megváltottak, azaz

bűnük eltöröltetett, a keresztre szegeztetett (Kolosé 2, 14).

A kalendárium-naptár a keresztyénség ideje alatt többszörös változáson ment át. *Julius Caesar* római császár vezette be Krisztus előtt 47-ben (Sosigenes alexandriai csillagász és M.Flavius Scriba közreműködésével) a 365 1/4 napos évet.

Ezt módosította szakemberei segítségével *XIII. Gergely pápa* (1502–1585) 1582-ben, s módosított alakításban használják a ke-

(RÉSZLETEK) TÓKÉS ISTVÁN
HÉTKÖZNAPOK - ÜNNEPNAPOK,
AVAGY AZ IDŐ A KERESZTYÉN EMBER
ÉLETÉBEN. 2004)

LYCEUM

TÁRSASÁGI KÖZLÖNY
MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE.

HUSZONNYOLCADIK SZÁM
VII/4. ÉVFOLYAM

Kiadja a
VASHATOS Kft.
Kiskunhalas

www.vashatos.hu

Szerkesztő:
LUKÁCS LÁSZLÓ

Kapcsolattartó:
Kiss Sándorné
Telefon: 20/465-2300

Készült a Szilády Áron Társaság
tagjai és támogatói részére.

Kereskedelmi
forgalomba nem kerül.
A már megjelent lapszámok
elérhetők a vashatos.hu
és a sziladyarontarsasag.hu
honlapokon.

A SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG
tisztviselői (elnökség):

Lukács László elnök
lukaclaszlo@hdsnet.hu

Alelnökök:
Dóka József
Dr. Bognárné Nagy Éva
Szakál Aurél
Palásti Károly

LEVELEZÉS:

6400 Kiskunhalas,
Hősök tere 2.
Telefon: 77/421-123

Bor-kalendárium

Célunk nem csupán a régi, szép hagyomány felelevenítése, de annak bemutatása is, mennyire átjárta a régi idők emberét az embertársak iránti szeretet és a közösségi érzés.

November
Szent András Hava
Nyilas Hava

Ez a hónap az őszi utolja, nem sok kell hozzá, és „November, december, lábom áll a hóember.”
November 11. – Márton napja. Szent Márton, Toursi püspök, hitvalló, szent, 316-317-ben született a pannóniai Savariában (Szombathely), apja római tribunus volt. A Márton-napi borkóstolás, kóstolgatás misztériuma a bort és a pincék sötétjét övező misztikummal kapcsolódott össze. A nagy misztérium, a must, a szőlőlé átváltozása ekkorra következett be. Az egész évi fáradozás gyümölcse illetve itala, eredménye ekkor mutatkozott meg. Ezzel pedig, mint fáradságuk eredményével, szívesen eldicsekedtek a borosgazdák. Várták a borbíráói ítéleteket, a hozzáértő véleményeket.
November 19. – Erzsébet napja. Árpádházi Szent Erzsébet (1207-1231) a katolikus egyház egyik legtiszteltebb női szentje.

Mindenütt azt tartják, ha esik Erzsébetkor, akkor lágy tél lesz, nem kell félni a téli zimankótól, erős hidegtől, fagyoktól.

December
Karácsony Hava
Bak Hava

December 4. – Borbála napja. A Borbála-ág kivirágztatása szokásos termésjósoló mód volt. Sokszor csak azért próbálkoztak az ágak kivirágztatásával, hogy karácsonyra virág legyen a házban, mely színt, vidámságot visz a téli napok szürkeségébe. A Borbála-ágat, sárgabarack termőrétyes ágát vagy szőlővenyigét befűttes üvegben, vízben feltették a kemence vállára, vagy a meleg szobában az asztalra. Ha karácsonyig kihajtott, kivirágzott, meg lehetett látni, milyen lesz a termés a következő esztendőben.
December 27. – János napja. János a fordulópontra szentje, mivel Janus nyomán őt is az év egyik kapujának, a téli napfordulónak a megismélyesítőjeként tartották számon. János az, aki előtt látomásaiban a mennyek ajtaja megnyílt. A régi János-napi szokások legjellegesebbje – a szokványos Jánosköszöntők, jánosolások mellett – a

borszentelés, és a Szent János áldása, más néven Szent János pohara, vagyis a szentelt borral való köszöntés, áldomás.

Január
Boldogasszony Hava
Vízöntő Hava

Január 1. – Újév napja. Már a rómaiak is vidáman ünnepelték a kétarcú – a múltba és a jövőbe tekintő – Janus isten ünnepét. A január elsejei évkezdetet a XIII. Gergely pápa által 1582-ben megreformált naptár általánosította. Ha újesztendő napján szép, fényes az idő, jó lesz az esztendő.
Január 22. – Szent Vince napja. A Vincentius latin név rövidüléséből származó Vince győztest, győzedelmet jelent. Vince országosan ismert borvédőszent volt. Napja általános termésjósolónap. Vincét a középkortól kezdve úgy tisztelték, mint aki legyőzi a tél sötét hatalmait és előkészíti a lassan közeledő tavasz útját. Vince napjának időjárásból a vancellérek, borászok az őszi szőlőtermésre következtettek. Ezen a napon kiementek a szőlőbe, a fagyott szőlőből egy darabot levágtak, ezt nevezzük Vince vesszőnek.

(RÉSZLETEK) VASÁRNAPI ÚJSÁG 1859.

Állandó programjaink

A Szilády Áron Társaság az alapítás óta (1993) eltelt időszak kezdeményezéseit, stabil tevékenységét megerősítve, kibővített együttműködésre törekszik a halasi civil közösségekkel, különösen azokkal, akik a lokálpatrióta értékrend mentén szervezik meg a helyi tevékenységüket.

A kiemelt ügyeink esetében szükséges az erőforrásainkat bővíteni, ezért az önkéntes segítőkön túlmenően, új tagok, támogatók belépése indokolt, hogy a munkatervünkben rögzített feladatok teljesülhessenek. Mindezek figyelembevételével, mindenképpen részt kell vállalnunk a nemzeti pá-

lyázati alapok által meghirdetett kiírásokon, pl. NEA stb., illetve reméljük, hogy a halasi polgárok, cégek részéről adományokra is számíthatunk.

Társaságunk továbbra is megbízható szervezeti keretet nyújt a lokálpatrióta értékeink megőrzéséhez, hagyomány-szeretetünk pedig kimeríthetetlen forrását jelenti múltunk, jelenünk és jövőnk megbecsülésének. Ragaszkodunk az alapítói hitvallásunkhoz és a szellemi elődünknek tekintett Halasi Polgári Olvasókör 1863. január 10-én véglegesített alapvetéséhez, ti. az nem más, mint „a város polgárai körében a művelődés, szellemi

fejlődés biztosítása társas élet formájában.” Kérem, hogy ajánljon új tagokat lokálpatrióta közösségünkbe!

**KIEMELT ÜGYEK,
TERVEK**

1. Péter Dénes Népfőiskola. Az 1999 júniusában alapított népfőiskolánk változatlan célkitűzése a protestáns nevelési hagyományok és a korszerű nemzetstratégiai közismeretek együttes képviselése.

A Népfőiskolánk alapvetően három egymást segítő tevékenységi kört teljesít azzal, hogy a szervezeti-működési rendszere segíti az öntevékeny civil közös-

Szilády Áron Társaság

Aktuális programjaink

Egykor **Szilády Áron** (1837–1922) ref. lelképásztor, orientalista nyelvész és akadémikus jelmondata volt a „Patria est cara“, amit a „haza drága“ kifejezéssel fordított és életének fontos gondolatává vált.

Felhívom a figyelmét, hogy minden évben az elnökség által elfogadott belépési nyilatkozat megléte és évente március 31-ig, 1000 Ft/év tagdíj befizetésével együttesen gyakorolható a tagsági jogviszony.

A székhelyünkön átvehető csekken vagy személyesen, illetve átutalással befizetett tagdíj, csak március 31-ig vehető figyelembe, a határidőn túli befizetéseket adományként kell elkönyvelnünk, amit egyébként szívesen fogadunk az 1 %-os adófelajánlások mellett bármikor!

segeket, az igényes kulturális rendezvényeket, és sajátos népfőiskolai programokat valósít meg városzerte.

A Péter Dénes Népfőiskola fontos működési körébe tartoznak a szabadművelődési, közösségi programok, és a meghirdetett népfőiskolai témakörökhöz kapcsolódó szervezési, ügyintézési feladatok elvégzése, ami az alkalmi lehetőségek kihasználásával széleskörű tájékozódásra nyújt lehetőséget valamennyi résztvevőnek. Alapélményeket nyújtunk a kereszténységről, a magyarságról, a mindennapi élet kérdéseire való válaszerésben, és a tetterős nemzetstratégia megfogalmazásában.

2. Szilády Áron és tudóstársai – Félmagas dombormű

ÁLLANDÓ PROGRAMOK

(Szilády Áron Református Gimnázium díszterme)

30 éve alakult meg a Szilády Áron Társaság!

Zsigray Julianna emlékoszlop felavatása
2023. november (szervezés alatt)

XXXI. Közgyűlés
(2024. január 20., szombat 10 óra)

TÁRSASÁGI ESEMÉNYEK

Péter Dénes Népfőiskola

A Péter Dénes Népfőiskola szakmai rendezvényei körében továbbra is kiemelt szerepet szánunk a hagyományos programjainknak és komplex eseményeinknek, de innovatív és kreatív kulturális kezdeményezéssel is folyamatosan bővítjük a tevékenységünket.

Továbbra is nyitottak vagyunk a gimnazisták (esetleg a Központi Iskola tanulói részére is) önképzőköri, vagy más diáktársasági kezdeményezéseik támogatására, az öntevékenyséjük erő-

sítésére. Fontos célunk **Péter Dénes** (Kiskunhalas, 1837. szeptember 15. – Kiskunhalas, 1904. március 16.) családi sírkertjének felújítása. Adományokat is várunk!

Mindent megteszünk annak érdekében, hogy a saját forrásainkat bővíteni tudjuk. Abban bízunk, hogy értékvállalásunk, összetartozásunk, sorsbéli közösségünk megtarthatja a következő nemzedékek számára is azt a tudást, amivel hasznosan lehet szolgálni hazánk nemzetstratégiai célkitűzéseit.

*

„Neveljük a népet, mely édes testünk és vérünk, s melynek szellemi fejlődéséért egyedül mi vagyunk Isten és ember előtt felelősek.”
Szilády Áron, 1865

(kőből, bronzból) elhelyezése a ref. imaház külső oldalfalán. A Szilády Áron Társaság még 2014-ben azt kezdeményezte, hogy helyezzünk el emléktáblát

„Szilády Áron és tudóstársai” címmel azokkal, akikkel egykoron szorosan együtt dolgozott tudományos munkája során és lényegében az ország egyik leg-

fontosabb keletkutással foglalkozó tudós akadémikusokat mutatja be.

3. Szilády emlékszoba. Szilády László, Szilády Áron és Szilády János életét és munkájuk bemutatását szolgálja ez az emlékszoba a régi gimnázium épületében, a ref. templom mellett (Új RefKör).

4 Levelező lista (levelező tagok) összeállítása csak e-mail címekre, mert szívesen veszünk minden támogatást és segítséget, pl. újságcikkek, programajánlatok, előadóként, önkéntes segítségnyújtásban stb. Az éves/évad programjainkat honlapunk tartalmazza, a rendezvények meghívóit postai úton megküldjük, vagy személyesen átvehető tesszük.

Zsigray Julianna emlékoszlop

A Szilády Áron Társaság részéről az elmúlt 30 év alatt képviselt és megvalósított kulturális, közösségi kezdeményezéseink városunk közkinccse és a helyi értéktár részeként a lokálpatrióta, cívis értékközösségünk szolgálatában kifejtett tevékenységünk alapcélja, lényegében a *Halasi Polgári Olvasókör* 1863-ban megfogalmazott programja alapján valósul meg.

Az elmúlt évben (március 2.) népszerű emlékestet rendeztünk a Martonosi Pál Városi Könyvtárban Zsigray Julianna író (Törökszentmiklós, 1903. február 15. - Kiskunhalas, 1987. február 21.) részben törökszentmiklói, részben halasi kötődéseinek felidézéssel, írói (fogatókönyvírói) tevékenységének alapos bemutatásával. A törökszentmiklói delegációt Markot Imre polgármester vezette, aki a Zsigray-sírnál koszorúzott és bejelentette, hogy 2023-ban Törökszentmiklóson emlékszóbat adnak majd át, melynek átadására meghívást kaptunk.

Idén, a Klein-Lábassy Kultúrkúria átadására (május 14.) sor is került Törökszentmiklóson, ahol a Halasról használatra átadott Zsigray-bútorok is kiállításra kerültek. A nevünkben – más személyes és hivatalos elfoglaltságomra tekintettel helyettem is – dr. Komáromi Szilárd tagtársunk mondott köszöntőt az ünnepi programon. Felmerült mindkét alkalom során, hogy Kiskunhalason

az egykori lakhelyén emléktáblát, emlékoszlopot is avassunk fel, amit a Szilády Áron Társaság szívesen támogat. Zsigray Julianna idén 120 éve született.

Időközben, különféle helyi öntevékeny csoportosulások is tartottak felolvasó estet a városi könyvtárban, és a ref. öreg temetőben Zsigray Julianna sírját is megigazították, a sírfeliratot fekete színnel kihúzták.

Az egykor Bocskai utca 21. szám alatt állt kertes lakóház 1963-tól adott menedéket Zsigray Juliannának. Itt írta a halasi régmúlthoz, a redemptióhoz kapcsolódó témakörben megírt regényét: *Csendességi fogadom* címmel, ami 1971-ben je-

lent meg. Egykori otthonát, ahová Zsigray beköltözött és ahol igazán „*Halas szerelmese*” lehetett, 1978-ban elbontották és környék panelépületekkel épült be.

A megvalósításhoz 2023. augusztus 30-án hivatalosan kértem a polgármester úr és a képviselő-testület támogatását, közreműködését és együttműködését.

További egyeztetések után, 2023. október 26-án a képviselőtestület az előkészített javaslatot elfogadta, és a tulajdonosi házzájárlást is megadta az emlékhely megvalósításához.

Hála és köszönet.

1963-tól a Bocskai utca 21.
1978-tól a Kuruc vitézek tere
41. alatt élt és alkotott

„Halas szerelmese”

Zsigray Julianna

Törökszentmiklós, 1903. február 15.
- Kiskunhalas, 1987. február 21.
író

a magyar szépirodalom
kiemelkedő egyénisége

Szilády Áron Társaság
és a halasi polgárok

2023

Az egykori régi házhely a korabeli térképekről jól azonosítható. Az emlékoszlop helye a régi lakóház udvarát jelöli meg, amely jelenleg az egyik lakótelepi parkoló melletti füves terület. Szeretnénk, ha mindig friss virág (rózsa) lenne az emlékoszlop körül, tiszteletünk jeléül.

Az emlékoszlop átadását még idén szeretnénk megvalósítani, az időjárás és az előkészületek függvényében. Külön értesítőt, meghívót készítünk az emlékoszlop felavatásáról.

*

Külön köszönet Vass Katalin, továbbá Kovácsné Hajdok Zsoka és mások segítőkéz támogatásáért. Az emlékoszlopot, és az emléktáblát a Kiskunhalasi Szakképzési Centrum Vári Szabó István Szakképző Iskola és Kollégium tanműhelyében készítik el, és a támogatásukkal állítjuk majd fel. Köszönet az összefogásért!

Zsigray Julianna fénykép:
Tauber Malvin felvétel,
kb. 1929 körül

Zsigray-ház 1973-ban.

Nők Lapja 1973. XII. 22. (Fotó: Szebeni András)

Minta gyanánt.

Petőfi István-emlékoszlop 2022-ben a Batthyány-Geist-kastély parkjában. Kondoros. Fotó: Darida Anna

Az első magyar keresztrejtvény!

1913. december 21-én, pontosan százöt évvel ezelőtt jelent meg az angol, szombatanként megjelenő újság, a New York World FUN című mellékletében a világ első keresztrejtvényeként emlegetett feladvány, amelyet a liverpooli újságíró, Arthur Wynne szerkesztett. Wynne újítása a ma ismert keresztrejtvény, ez nyilván nem összekeverendő magával a rejtvénnyel, aminek eredete homályba vész (de annyit biztosan tudunk, hogy az ókori görögök is lejegyeztek már talányokat, sőt ezek egyes filozófiai irányzatokban is szerepet kaptak). (Egy városi mese szerint az első „kereszt szó-fejtőrt” egy fokvárosi elitét készíttette a cellája falára rajzolva, s innen repült világhódító útjára.)

A keresztrejtvény szó először 1930-ban jelent meg szótárban, viszont már 1917-ben hetente publikált ilyen feladványokat rendszeresen a Boston Globe és a World.

Wynne még puzzle-nek nevezte alkotását, amelyet gyémántalakzatba rendezett, belsejében pedig nem voltak fekete négyzetek, mint a mai keresztrejtvények többségében. Az első keresztrejtvény megjelenését követő években folyamatosan alakultak ki a játék szabályai. Az 1920-as évek elején terjedt el az amerikai hírlapokban. Európában először az Egyesült Királyságban jelent meg, az első 1922 februárjában publikálta a Pearson's Magazine, innen terjedt át a kontinensre. Megjelenése idején

sokan úgy gondolták, hogy a keresztrejtvények butítják az embereket.

Pár évvel később már nem ez volt az általános vélekedés, a keresztrejtvények felkeltették a brit titkosszolgálat figyelmét is: a II. világháborúban rejtvényekkel kerestek kódtörőket a Blechley Parkban található híres kódfejtőkomplexumukba. A toborzás rejtvényfejtő-versenynek volt álcázva, és azokat keresték meg a verseny után, akik tíz percnél rövidebb idő alatt fejtették meg a különösen nehéz feladványokat is.

Az első brit megjelenés után nem sokkal később, 1925. január 22-én publikálták Ma Este című hetilapban az első magyar nyelvű, akkori szóhasználat szerint kereszt-szórejtvényt.

A Ma Este hetilap keresztrejtvénye egy 10×10-es mező volt, 17 fekete négyzettel, 25 vízszintes és 18 függőleges elemmel. A

rejtvény megfejtését a két-től későbbi számban tették közzé, itt hirdették ki az első nyerteseket is. Az 1027 beküldő közül Frank Ella Mah Yong játékot, ketten pedig újság-előfizetést kaptak (utóbbiak között volt Giampaolo Santelli konzulátusi titkár is).

A játék rabul ejtette az egész magyar társadalmat, igazi rejtvényfejtő nemzet lettünk. Számos kiválóságunk is hódolt e szenvedélynek: Kosztolányi Dezső, Karinthy Frigyes, Karády Katalin, Tolnay Klári is keresztrejtvény-rajongó volt. Karinthy Frigyes titkára, Grätzer József is fontos szereplője volt a rébuszok világának – mivel zseniális feladványokat készített, legtöbbször csak rejtvénykirályként emlegették.

Heltai Jenő, nem csak az irodalom terén, de a fejtőrőkben is olyan tehetséges volt, hogy a magyaron kívül három nyelven is legyőzhetetlen gyorsasággal fejtette meg a keresztrejtvényeket.

Az első magyar keresztrejtvényhez tartozó szöveg

Vízszintes:

1. Egy fővárosi színház. 2. Szórakozóhely. 3. Laknak benne. 4. Érc. 5. Uri játék. 6. Állat. 7. Színházi kellék. 8. Külföldön sikert aratott magyar színmű. 9. Embert utánzó figura. 10. Háziállat. 11. Ismert budapesti filmszínház. 12. Keleti népfaj. 13. Fogoly. 14. Társas vállalat rövidítése. 15. Görög férfinévszó. 16. Szerb város. 17. Expresszionista művészeti lap. 18. Orosz folyó. 19. Az első ember párja. 20. Fényforrás. 21. Állat. 22. Budapesti kávéház. 23. Kérdőszócska. 24. Budapesti star. 25. Elem.

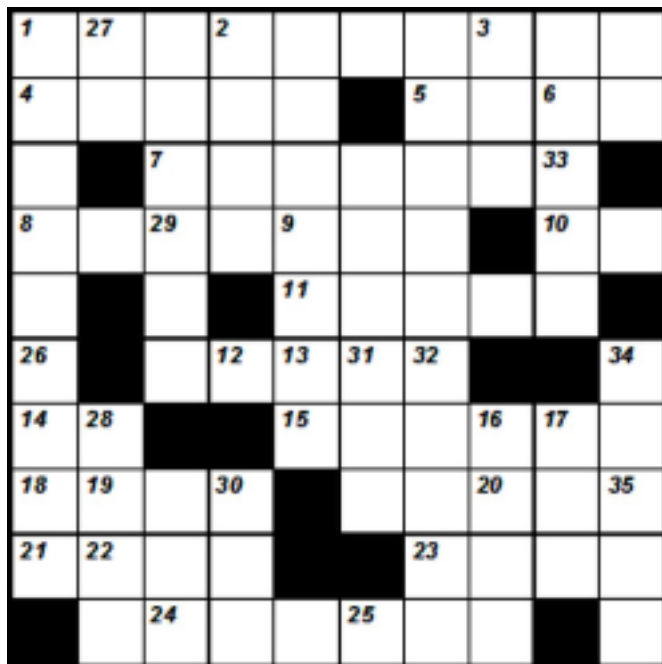
Függőleges:

1. Magyar színpadi író. 9. Női név. 11. Időjelző. 18. Aki örökre vonz. 19. Földműves szerző. 20. Indulatszám. 21. Harmadik személy. 23. Feltételes szócska. 26. Férfi név. 27. Északi katolikus nemzet. 28. Golyós játék. 29. Testrész. 30. Menyasszony neve. 31. Kellemtelen meglepetés. 32. Ugrándozó lény. 33. Kínai cserjéből készült ital. 34. Gazdasági intéző. 35. Görög isten.

Egy anekdota szerint az első magyar keresztrejtvény József Attila assisztálásával jött létre.

„Van nekem elég rejtvény az életemben!”

Lássuk előbb a történetet: „[Kristóf Károly újságíró] ... szeretett játszani a szavakkal, érdekelte rejtett rendszerük. Így figyelt fel az angol lapokban megjelenő, fura „szórácsokra”. Talán azokat is valami avantgárd

játéknak foghatta fel. Maga is összeállított egy ilyet, magyar szavakból. Amikor elkészült, szerette volna kipróbálni valakin. Leszaladt az EMKE-be, talált ott egy fiatallembert, aki a verseskötetét árulta. Fölhívta a szerkesztőségbe, leültette, s elé tette a feladványt. A fiatalember ránézett a trükkös négyzethálóra, s azt mondta: Van nekem elég rejtvény az életemben! – azzal felállt, és elment. Karcsi bácsi később nagy hírű poétaként látta viszont: József Attilának hívták. A keresztrejtvény azért megjelent, 1925 januárjában, a *Ma Estében*.”

Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy a mai keresztrejtvényhez hasonló feladványokat találni már a *Benedek Elek* szerkesztette, szatmári kiadású *Cimborában* is – itt van például az 1923. szeptember 30-án megjelent (15/623 oldalon) ez az 1923-as pontrejtvény, amelyben a kitalálendő szavak kezdőbetűi egy értelmes szóvá állnak össze. Még nem keresztrejtvény, nincsenek rácsok és fekete négyzetek, de több elemében is hasonlít rá: jelöli a betűk számát és – egy oszlop erejéig – keresztben is működik.

Ezt megelőzően, mint rejtvény, újságrovatként *Kultsár István Hasznos Mulatságok* című hetilapjában jelentkezett először 1817-ben, majd a *Regélő-Honművész*, a *Regélő Pesti Divatlap*, a *Pesti Divatlap*, a *Honderű* és az *Életképek* is közölt a mai kvíz őseinek tekinthető, rimbe szedett találos kérdéseket, nyelvi talányokat. Betűrejtvényeket és rébuszokat a 19. század második felének szatirikus élclapjaiban is találni. A

Jókai Mór szerkesztette *Üstökösbe Arany János* is készített fejtörőket.

Majd hosszú idő telt el, amíg a „*Füles*” rejtvényfejtő újság megjelent 1957. február 3-án. Kiadója az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat – később Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó Vállalat – volt.

A lapnak a *Füles* alapításától egészen 1996-ban bekövetkezett haláláig szerkesztője, munkatársa volt *Kun Erzsébet*, A rejtvény című könyv – és számos egyéb, fejtörőket tartalmazó kötet – szerzője. Ugyancsak alapító tag volt *Kristóf Károly*, a *Ma Este* című hetilapban 1925-ben közölt első magyar keresztrejtvény szerkesztője. A legnevezetesebb képregényrajzolók *Korcsmáros Pál* és *Zórád Ernő* voltak. A *Füles*-figura tervezője a *Füles* egykori művészeti szerkesztője, *Ruszkay György* volt.

2007-ben a Rejtvényfejtők Országos Egyesületének és a *Füles* Szerkesztőcségének kezdeményezésére, az oktatási és kulturális miniszter támogatásával, február 3-át, a *Füles* újság születésnapját, a magyar rejtvényfejtők napjává nyilvánították.

A keresztrejtvény a világ legerjedtebb szójátéka, amelyet ma már számtalan nyelven kiadnak, még Braille-írással is.

Habár több típusa létezik, egy-egy nemzeten belül is megvan a rejtvények saját jellemzője: Csehországban például egy kockába több betűt is be lehet írni. Lengyelországban azt favorizálják, ha több a fekete kocka, mint a fehér. Franciaországban és Romániában azt az ábrát szeretik, amelyben a fekete kockák elhelyezkedése szabálytalan, ugyanis erről azt vélik,

hogy készítője a belső tartalomra helyezte a figyelmet. Kanadában, a két nyelv használata miatt, egyik irányba angolul, a másik irányba franciául kell a szavakat beírni. A legnehezebbek az olasz módra szerkesztett rejtvények, ahol a számozást és a fekete kockákat is be kell rajzolni az ábrába!

Magyarországon a legkedveltebb a skandináv típusú rejtvény, ahol a meghatározások a kockákba vannak írva. A hazai keresztrejtvény sajátossága a hosszú megfejtések, és az emiatt elkanyarodó sorok.

Míg az idősebb korosztály a papíralapút részesíti előnyben, addig a fiatalok az internetes rejtvényfejtésnek hódolnak. A jó feladvány – ami érdekes, informatív, figyelemfelkeltő és legfőképp nem unalmas – a készítője munkáját dicséri.

Ám a rejtvényfejtés nem csupán szórakoztató ténykedés, hanem egészségre gyakorolt hatása is jelentős.

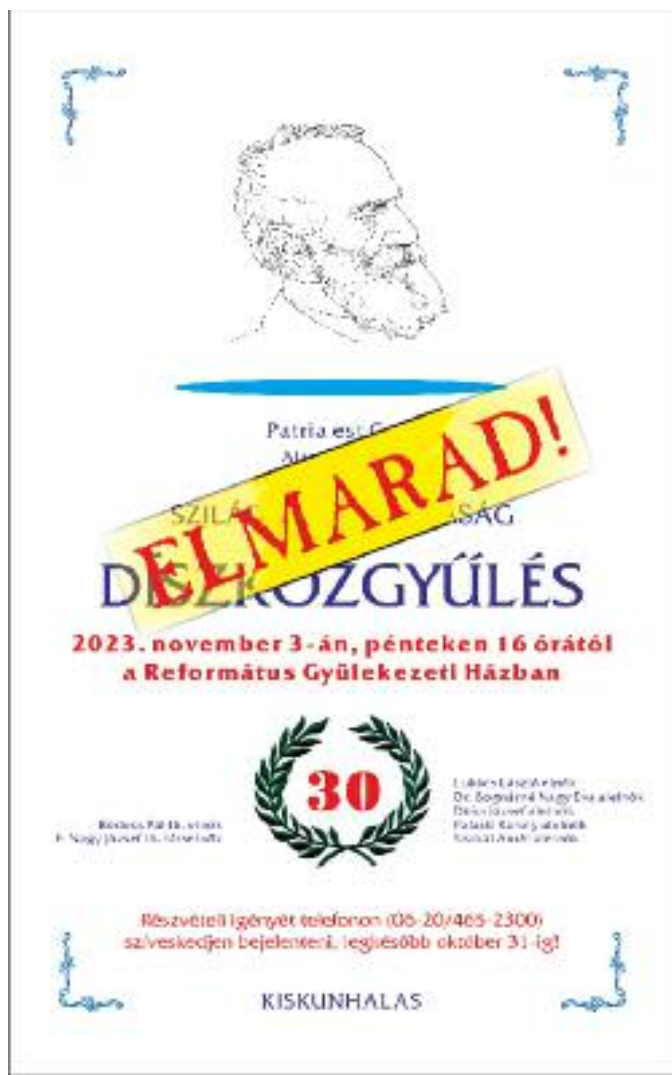
Az eredmények azt mutatták, hogy akik a fejtörőket részesítik előnyben, azoknak gyorsabb az agyműködésük, és jobb a memóriájuk.

A rendszeres testmozgás mellett nagyon fontos agyunk tornáztatása is, hogy fiatalosak és egészségesek maradjunk.

Az önállóan megfejtett első rejtvény megoldását kérjük megküldeni a címünkre! Ajándékkal köszülünk az első 3 helyes megfejtőnek!

Források: <http://www.urbanlegends.hu/2013/12/elso-magyar-keresztrejtveny-1925/>;
<https://semmelweis.hu/hok/2020/02/21/a-rejtvenyek-tortenete-es-a-fejtorok-hatasa-agymukodesunkre/>;
https://asztahuha.blog.hu/2018/01/22/az_elso_magyar_keresztrejtveny;
https://index.hu/tudomany/tortenelem/2013/12/21/szazeves_a_keresztrejtveny/

Szilády Áron Társaság XXXI. Közgyűlés

**2024. január 20-án, szombaton
a Szilády Áron Református Gimnázium
dísztermében**

Gyülekezés a kisdíszteremben. Tagdíjfizetés 2024.
A határozatképesség megállapítása az Alapszabályunk 7. §
(1) bek. figyelembevételével. (Határozatképtelenség esetén a
közgyűlést változatlan napirenddel, 30 napon belül
meg kell ismételni!)

Himnusz. Köszöntők.

**Ünnepi program a Magyar Kultúra Napja
alkalmából. „Halasi Norma” – Gázsó L. Ferenc
író, újságíró, szerkesztő (Budapest) előadása.**

XXV. Halasi Téka

Beszámoló a Társaság 2023. évi tevékenységéről.
Előadó: Lukács László elnök

A beszámoló értékelése, hozzászólások, határozathozá-
talok a 2023. évi beszámolóról, mérlegről.

A Thúry József Alapítvány tájékoztatója
a 2023. év tevékenységéről.

A 2024. évi állandó programterv*,
és a költségvetési tervünk meghatározása.

Szeretetvendégség a kisdíszteremben.

Várjuk Önt!

Lukács László elnök

*** JAVASLAT (TERV)
AZ ÁLLANDÓ
PROGRAMJAINKRA 2024**

Szilády Emlékkonferencia
* (Március 23., szombat 10
órától) A magyar–török kultu-
rális emlékévk (2024) – Szilády
Áron és Thúry József a magyar
turkológiában.

29. Pro Iuventute díjátadás
(Május 30., csütörtök 16 óra)

24. Társasági Legáció
(Szeptember 21., szombat)
Nagyszalonta, Geszt

Szilády Áron Társaság (SDG-
nap) (Október 26., szombat)
* Halasi lelkészeink története

XXXII. Közgyűlés (2025.
január 18., szombat 10 órától)
Tisztújítás.

RÉGI MAGYAR MESTERSÉGEK

Írta: Bogdán István

A rideg pásztorok

A magyar pásztor. Közülük is a legrangosabb, a legbecsebb jószág őrzője: a marhapásztor.

A marha ugyanis akkoriban vagyont jelentett, mert nemcsak ételmet adott eleinknek, hanem jó pénzt is, kivált a külkereskedelem révén. Ez a jószág a XV–XVII. században a szomszédos népeknél nagy keresletnek örvendett. Még a német birodalom városai is magyar marhával éltek, ha teheték. Jellemző a helyzetre, hogy amikor I. Ferdinánd 1546-ban a magyar marhára súlyos vámot vetett, Augsburg, Ulm és Nürnberg városok kezdeményezésére a német fejedelmek, sérelmesnek mondván az intézkedést, a birodalmi gyűlésen visszavonatták Ferdinánddal a vámot.

Évente sok ezer marha megjárta azt a hosszú utat, s a magyar marhakereskedők (akiket akkoriban tőzséreknek neveztek) tetemesen meggazdagodtak. De a csengő aranyakra váltott marhák nemcsak az urak módját növelték, az országnak is hasznót hajtottak. Bethlen Gábor még fejedelemsége idején sem hagyott fel a tőzsérséggel: innen fakasztotta a pénzt nagyszabású terveikhez, az iskolák alapításához s a tudósok fizetéséhez egyaránt. Tőzsér-családból származott Thököly Imre is. És a tőzsérség öntötte a Zrínyieknek a szükséges pénzmagot.

A tőzsérek száz-szám vásárolták a jószágot, főleg az Alföldről. A Kis- és Nagykunság vidékén terpeszkedtek a jó húsú marhát adó, baromjáró mezők, ott nevelődött a városok és földesurak saját, illetve a közbirtokosok és a szegénység közösbe csapott jószágá egyaránt.

Ez a hatalmas terület négy-ötszáz évvel ezelőtt egészen más volt, mint ma. Az utat és az ekét hírből is alig ismerte, a sűrű és népes települést nemkülönben. Akkoriban vízhiányról sem panaszkodhatott a rónaság.

Csapadékosabb világ volt akkor, meg aztán a szabályozatlan patakok, folyók árvizei évente tengerré tették a határt, s elvonulva rengeteg tavat, vadvizet hagytak maguk után. És a feláztatott föld megteremtette a maga sajátos, vízközi, csatakos mezőkkel, sásos zombékokkal, kövér füves rétekkel tarkított világát.

Ennek a vadvidéknek kell nekivágnunk, ha a régi pásztorokat kívánjuk megismerni, mert akkoriban a lábasjószág télen-nyáron kint tanyázott a szabad ég alatt. Ezért nevezték szilajnak vagy – pásztorával együtt – ridegnek.

Szilaj marha – rideg pásztor. Az ősi nomádság maradványa, de haldoklása századokon át tartott. Pásztortársadalmunkban élni annyi volt, mint szabadnak lenni – hisz a szemhatár a végtelenbe futott. Még a család sem korlátozta – a rideg szó nőtlenséget is jelentett. Többnyire a török elől menekülők vagy éppen a kunok ivadékai voltak, ősi soron szabad emberek.

- RÉSZLETEK - (BUDAPEST, 1973)

Csengery Antal (ma Sétáló) utca, Kiskunhalas 1900 körül

Forrás: <http://halas-anno.atw.hu/>

Szilády Áron Társaság
XXV. Halasi Téka
érték- és mértéktartó előadás

**2024. január 20-án,
szombaton 10 órától
a Szilády Áron
Református Gimnázium
dísztermében**

**„Halasi Norma“
Zelei Miklós
emlékére**

**Vendégünk:
Gazsó L Ferenc
magyar újságíró, író,
címetes egyetemi docens
Budapest**

Eddigi előadóink voltak:

dr. Láncezi András egyetemi tanár, dr. Kakuszi Péter irodalomtörténész, Czákó Gábor író, dr. Hidán Csaba történész, dr. Bogár László közgazdász, dr. Margittai Gábor irodalomtörténész, Jankovics Marcell filmrendező, Perkóvitz Tamás közgazdász - a helyi pénz kiadója, dr. Szakály Sándor történész, Jakóts Ádám vasúti szakértő, Szentesi Zöldi László író, újságíró (Magyar Hírlap), Zombori Ottó csillagász, Gy. Szabó Béláról emlékeztünk meg a szanki képtár vezetőivel (Sz. Mikor Márta és Falk Miklósné), Huth Gergely újság író (Pesti Srácok, Polgár Portál), Irmiás Balázs építész (Csoma Alapítvány), Horváth Sándor költő (Ungvár), Gutai István író (Paks), Kiskunhalas népdalai előadás: Bakó Katalin, dr. Valadár Károly, Székely Tibor népzene-észek; Berki Viola vallásoművészete: Szűcs Károly művészettörténész (Kiskunhalas), dr. Hahner Péter történész (Pécsi udományegyetem), dr. Szabó Szabolcs karnagy, irodalomtörténész (Pécs), Csöke Tibor könyvtáros (Törökszentmiklós), Domonkos László író, szerkesztő; dr. Ö. Kovács József történész, levéltáros (Budapest)

A **Dékáni Árpád Iskolapódium** vendége volt dr. Antal Zsolt, a SZFE rektor-helyettese, egyetemi docens 2023. október 3-án. Régi barátunkat láttuk vendégül Őt Halason.

*

Takaró Mihály irodalomtörténész előadását tervezzük továbbra is, és ahogyan sikerül időpontot egyeztetnünk, külön értesítést és meghívót küldünk.

*

Az **elmaradt díszközgyűlésünk** köszöntőit és kiemelt vendégeink fogadását 2024. január 20-án, illetve március 23-án bepótoljuk!

*

A **Szilády Áron Társaság 3. évkönyvét** (2001–2020), ami az elmúlt 20 éves időszakunk összefoglaló krónikáját, és a meghívott jeles vendégeink válogatott írásait is tartalmazza, illetve szervezeti függelékekkel láttunk el, a Szilády Áron Református Gimnázium portáján is megvásárolhatják.
Ára: 2000 Ft.

*

A LYCEUM – társasági közlöny 28. számának várható megjelenése: 2024. február. A programváltoztatás jogát fenntartjuk! A LYCEUM – társasági közlöny 1-28. száma letölthető a kiadói honlapokról.

**További információk:
+3620/465-2300**

SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG

ALSÓ-KISKUNSAI LOKÁLPATRIÓTÁK
6400 KiskunHalas, Hősök tere 2.
www.sziladyarontarsasag.hu
Adószám: 18343081-1-03